

Przedstawiamy poniżej zarys programu semestralnych zajęć akademickich, które mogą zostać przygotowane w oparciu o niniejszą książkę. Proponujemy go jako wskazówkę i źródło inspiracji, ale zachęcamy do wprowadzania modyfikacji w zależności od charakteru zajęć, liczebności i stopnia zaawansowania grupy, kształtu całego programu studiów itd.

Nazwa przedmiotu: Nowe wrażliwości w teatrze i sztukach performatywnych
Nazwa w jęz. angielskim: New Sensitivities in Theatre and Performing Arts

Kurs polecany dla studiów teatrologicznych, filmoznawczych, kulturoznawczych i pokrewnych

Opis skrócony

Zajęcia skupiają się na badaniu procesów transformacyjnych, które w ostatnich latach zachodzą w teatrze i sztukach performatywnych w Polsce i na świecie w konsekwencji ruchów społecznych na rzecz inkluzyjności i różnorodności, sprawiedliwości społecznej, przeciwdziałania dyskryminacji i podniesienia bezpieczeństwa pracy. W trakcie kursu przyjrzymy się krytycznie wyłaniającym się z tych ruchów postulatami dotyczącym zarówno procesów tworzenia sztuki, jak i samych reguł i konwencji reprezentacji artystycznej. Przeanalizujemy także narzędzia, jakie zostały wypracowane w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy, deficyty i potrzeby – od calloutów i kultury unieważniania, przez idee i techniki koordynacji scen intymnych oraz pracy w duchu świadomej zgody, dobre praktyki związane z dostępnością, ostrzeżenia o treści (tzw. *trigger warnings*), metodologię feedbacku wzmacniającego autonomię artystyczną, aż po systemowe postulaty ruchu na rzecz sprawiedliwości transformacyjnej.

Opis

Zajęcia prowadzone w formie konwersatorium, skoncentrowane na krytycznej analizie procesów transformacyjnych zachodzących w ostatnich latach w światowym i polskim teatrze w odpowiedzi na postulaty ruchów społecznych (jak m.in. ruch feministyczny, #MeToo, ruch na rzecz praw Globalnej Większości, ruch domagający się praw dla osób z niepełnosprawnościami, ruch LGBTQ+) związane ze sprawiedliwością społeczną, inkluzyjnością, różnorodnością, samoopieką i bezpieczeństwem w procesach artystycznych. Zgodnie z dynamiką tego procesu skoncentrujemy się przede wszystkim na strategiach i dobrych praktykach, które zostały wypracowane w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy – od praktycznych narzędzi takich jako koordynacja scen intymnych, kontraktowanie procesów twórczych, feedback wzmacniający autonomię artystyczną, dobre praktyki w dostępności aż po szerokie koncepcje poszukujące nowego paradygmatu, jak praca w kulturze świadomej zgody czy sprawiedliwość transformacyjna. Zagadnienia (jedno zagadnienie może zajmować od dwóch do sześciu godzin; wybór zagadnień zostanie dokonany wspólnie z grupą):

1. Krytyczne spojrzenie na XX wieczne modele nauczania aktorstwa – perspektywa genderowa (analiza etyki Stanisławskiego, Metody Lee Strasberga, praktyki teatralnej Jerzego Grotowskiego oraz ich dziedzictwa).
2. Dynamiki władzy w procesach artystycznych – w instytucji, w sali prób, w ramach mechanizmów procesów grupowych.
3. Mistrzowskie techniki dominacji, sposoby reagowania i przeciwdziałania.
4. Koordynacja scen intymnych – nowa profesja, nowa filozofia i metodologia pracy: granice osobiste i artystyczne, komfort – dyskomfort – uraz psychiczny – ból – trauma, świadoma zgoda, choreografia scen intymnych, de-roling i samoopieka.
5. Save space, brave space, przestrzeń akceptowalnego ryzyka, kontrakt na proces twórczy – narzędzia podnoszące bezpieczeństwo
6. Trigger warningi – trauma i kultura ostrzegania
7. Reprezentacja, różnorodność, inkluzyjność – wyzwania reprezentacji w czasach nowej wrażliwości.

8. Seks na scenie, pornografia, praca seksualna – bezpieczeństwo, destygmatyzacja, emancypacja, cenzura.
9. Czy powinniśmy oddzielać artystę od dzieła – wyzwania cancel culture.
10. Feedback artystyczny jako metoda twórcza i przejaw nowej kultury pracy artystycznej.
11. Sprawiedliwość transformacyjna – od imperatywu kary do imperatywu wsparcia i reparacji oraz wspólnej pracy na rzecz zmiany mechanizmów generujących krzywdę.

Literatura:

- *Nowe wrażliwości w sztukach performatywnych, teatrze i filmie. Skrzynka z teoriami*, red. Agata Adamięcka, Małgorzata Jabłońska, Katarzyna Waligóra, Izabela Zawadzka, Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza, Warszawa 2024 – rozdziały:
 - Adrienne Maree Brown, *Nie skreślimy nas*
 - Holly L. Derr, *#MeToo i Metoda*
 - Kari Barclay, *Samowolni aktorzy. Wartościowanie oporu w amerykańskim szkoleniu aktorskim*
 - Monika Kwaśniewska, *Jaka etyka?!*
 - Lisa Peck, *Interwencje feministyczne. Via positiva i Krytyczna pedagogika teatralna*
 - Jack Halberstam, *Triggerujesz mnie! neoliberalna retoryka krzywdy, niebezpieczeństwa i traumy*
 - Jack Halberstam, *Ukrywając łzy w oczach. Nie czas na łzy – dziedzictwo*
 - Julia Serano, O „wojnach pokoleniowych”: kilka uwag po lekturze eseju Jacka Halberstama
 - Valéria M. Souza, *Triggeronometria*
 - Chels Morgan, *Wizje sprawiedliwości i krytyka świadomej zgody. O usuwaniu performatywności z performansu*
- Chelsea Pace, Laura Rikard. *Seks na scenie. Najlepsze praktyki, techniki i narzędzia koordynacji scen intymnych w teatrze*, przeł. Piotr Sut, Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza, Warszawa 2024 – wybrane fragmenty.
- *Koordinacja scen intymnych. Skrzynka z narzędziami*, red. Agata Adamięcka, Małgorzata Jabłońska, Katarzyna Waligóra, Izabela Zawadzka, Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza, Warszawa 2024 – rozdziały:
 - Katarzyna Waligóra, „Bez wiedzy i rozmowy czuliśmy się jak w horrorze”. *Koordinacja scen intymnych w teatrze i filmie*, s. 47-68;
 - Alexis Black, Tina M. Newhauser, *Filary koordynacji scen intymnych*, s. 69–79,
 - Alexis Black, Tina M. Newhauser, *Skala dyskomfortu*, s. 81–87,
 - Alexis Black, Tina M. Newhauser, *Praca w duchu świadomej zgody – narzędziowniki*, s. 89–102.

Literatura uzupełniająca

- Agata Adamięcka-Sitek, *Dziadocen i piwnice patriarchatu*, „Krytyka polityczna”, 30.09.2021 <https://krytykapolityczna.pl/kultura/agata-adamięcka-sitekdziadocen-i-piwnice-patriarchatu/>
- Anna Ratecka, *Sprawiedliwość w czasach #MeToo*, <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/152629>
- Mia Mingus, *The Four Parts of Accountability & How To Give A Genuine Apology*, <https://leavingevidence.wordpress.com/2019/12/18/how-to-give-a-good-apology-part-1-the-four-parts-of-accountability/>
- Brage Tomas, Lövkrona Inger, Eldh Christer, Rejmer Annika, Carlsson, Benny, Ryderheim Bodil, *Core values work in academia – with experiences from Lund University*, Media-Tryck | Lund University, Lund 2016, s. 147 -156

- Micaela Nilsson, *Master Suppression Techniques: Linguistic Representation in the Movie Script Erin Brockovich*, INSTITUTIONEN FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER, 2020, s. 1-6
- Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, *Techniki Dominacji. Zestaw Edukacyjny*,
- Akademia Sztuk Teatralnych we Wrocławiu, *GRANICE W TEATRZE: BEZPŁATNE WARSZTATY DLA PEDAGOGÓW SZKÓŁ ARTYSTYCZNYCH i REŻYSERÓW.*, <http://www.ast.krakow.pl/download/file/3636/060b12cb8f.pdf>, dostęp z dnia 09.01.2023

Metody i kryteria oceny

Osoba prowadząca określa limit dopuszczalnych nieusprawiedliwionych nieobecności, minimalną liczbę obecności koniecznych do zaliczenia przedmiotu oraz sposób nadrobienia nieobecności.

Poza uczestnictwem w zajęciach warunkami zaliczenia modułu oraz podstawą do wystawienia oceny mogą być:

1. aktywny udział w zajęciach, znajomość zadanej literatury
2. własny przegląd literatury publicystycznej i naukowej związanej z wybranym przypadkiem ujawnionych nadużyć czy konfliktów wpisujących się w kontekst nowych wrażliwości w teatrze i sztukach performatywnych
3. przygotowanie w grupie studium wybranego przypadku i propozycji działań zaradczych / transformacyjnych / aktywistycznych / solidarnościowych – wspólna prezentacja w czasie zajęć
4. informacja zwrotna dla innych uczestników zajęć po ich prezentacji.

Tworzenie przestrzeni sprzyjającej kreatywnej edukacji

Proponujemy, aby na początku zajęć sporządzony został kontrakt z osobami studiującymi. Kontrakt jest okazją do przedyskutowania organizacyjnych, naukowych i emocjonalnych potrzeb osób studiujących i prowadzącej, a także umówienia się na wspólne zasady pracy. Można w nim zapisać kwestie takie jak np.:

- zasady prowadzenia dyskusji respektujące potrzeby wszystkich osób uczestniczących
- sposób udzielania feedbacku przez osobę prowadzącą i przez uczestników wobec siebie nawzajem
- sposób zwracania się do siebie
- kwestia spóźnień na zajęcia i wcześniejszych wyjść z zajęć
- możliwość spożywania napojów i jedzenia w trakcie zajęć
- robienie przerw w czasie zajęć
- sposób organizacji sali zajęciowej.

Ponadto, wzorem Laury Rikard i Amandy Rose Villarreal, auterek drukowanego w tomie artykułu *Koncentracja na efekcie, nie intencjach: od bezpiecznych przestrzeni do przestrzeni akceptowalnego ryzyka* sugerujemy umieszczenie w sylabusie informacji, które mogą być istotne dla osób studiujących w podejmowaniu świadomej decyzji o partycypowaniu w danym kursie. Sugerujemy zawrzeć np. poniższe informacje:

1. Informację o kontakcie, jeśli planujemy jego sporządzenie wraz z wyjaśnieniem, że będzie on okazją do wypowiedzenia przez osoby uczestniczące w kursie potrzeb związanych z procesem kształcenia. Dobrze poinformować też, na których zajęciach kontrakt będzie sporządzany.
2. Jeśli nie planujemy sporządzania kontaktu, w tej części możemy zawrzeć najważniejsze informacje na temat organizacji zajęć.
3. Informację o sposobach udzielania feedbacku osobom studiującym. Mogą to być na przykład:
 - ocenianie pracy na forum w obecności innych osób studiujących
 - wspólne dyskusje o każdej pracy zaliczeniowej
 - korzystanie z ankiet samooceny
 - indywidualne spotkania feedbackowe

- feedback pisemy np. udzielany w formie komentarza do pracy
- 4. Informację jeśli: aktywny udział osób studiujących jest wymagany i będzie podlegał ocenie; w czasie zajęć planujemy zwracać się bezpośrednio do konkretnych osób studiujących z prośbą o odpowiedzenie na pytanie; w czasie zajęć prowadzona będzie praca w zespołach, itp.
- 5. Informację, czy zajęcia będą wymagały uczestnictwa we wskazanych wydarzeniach kulturalnych: spektaklach, performansach, wystawach itd.
- 6. Informację, czy zajęcia będą wymagały obowiązkowego zapoznawania się z tekstami w językach obcych
- 7. Informację o stylu nauczania, zwłaszcza jeśli obejmuje on metody niekonwencjonalne.

Zespół badawczy projektu *Bezpieczna przestrzeń — dobre praktyki i narzędzia służące do transformacji kształcenia teatralnego*

Agata Adamiecka
Małgorzata Jabłońska
Katarzyna Waligóra
Izabela Zawadzka